

YAPI DENETİM SİSTEMİ

A. Lerzan Süzük

Yapı denetimi uzun yıllar 3194 sayılı İmar Kanunu kapsamında TUBS (teknik uygulama baş sorumlusu) , yeminli bürolar, TUS (teknik uygulama sorumlusu)sistemiyle yapılmaya çalışılmıştır. Ancak bu süreçte mühendisler iyi bir sınav verememiş, denetim kağıt üzerinde imza atılan, bedeli alınan bir hizmete dönüşmüştür. Mal sahibi ve müteahhitlerin daha fazla kar edebilmek için denetlenmek istememeleri, ilgili idarelerin oy kaygıları, kadro yetersizlikleri sistemin çalışmamasında etkili olmuşlardır.

AB uyum sürecince imar mevzuatının planlama, imar ve yapı olarak ayırtarak taslak çalışmaları yapılırken, 1999 yılında Türkiye acı gerçeğiyle yüz yüze gelmiştir. Marmara depremi bölgeyi yerle bir ederken resmi rakamlara göre 20.000, tanıklara göre 60.000 insanımız kalitesiz ve denetimsiz binaların enkazında can vermiştir. Yıkılan binlerce binanın sorumluları aranmamış, kabahat samur kürk olmuş, giyen bulunmamıştır. Sadece 1 müteahhit günah keçisi yapılmış, hapse atılmıştır.

Bu acı olaydan sonra günah keçileri yaratılmış, 595 sayılı KHK ile 27 ilde yapı denetim sistemine geçilmiştir. Anayasa mahkemesinin iptal kararından kısa bir süre sonra da alelacele 4708 sayılı yapı denetimi hakkında kanun çıkarılarak 19 pilot ilde uygulanmaya başlanmıştır. Yaklaşık 10 yıllık pilot uygulamadan sonra 2011 yılı başından itibaren sistem tüm iller için uygulamaya girmiştir.

Geçen 10 yıllık süreç içinde dar ve yetersiz olan yapı denetimi kanununda değişiklik yapılamamış, sistem yönetmelik değişikliği ile düzeltilmeye, düzenlenmeye çalışılmıştır. Yeni yasa tasarıları hazırlanmakta, farklı açılardan tartışılarak sistem sorgulanmaktadır. Dileğimiz en kısa sürede sürecin tamamlanmasıdır.

2008 deki yönetmelik değişikliği ile denetimin yerinde yapılması gerektiği vurgulanarak şubeler kaldırılmış, firma sayısına kısıtlama getirilmiş, firma m2 leri düşürülmüş, imalatı biten kısmın m2'sinin personel üzerinden minhası ile gereksiz personel istihdamı engellenmiş, sistem imzacı mühendislerden temizlenmeye çalışılmıştır.

Yapı denetim sistemini TUS sisteminden ayıran nedir dersek: TUS da mimar, inşaat makine ve elektrik mühendisleri kendi başlarına denetimi üstlenirler. Genelde de hem proje çizen, hem denetleyen konumundadırlar. TUS lar arasında bir iletişim, biriktelik yoktur. İnşaat süresince tuttukları kayıt, tutanak, sorumluluklarını belgeleyecek bir evrak yoktur. Kendilerini denetleyen bir yapı da yoktur. Yapı denetim sisteminde ise önce bilgisayar sistemine işin girişi yapılarak YİBF numarası alınır. 4 branştan denetçi mimar ve mühendisler her bir projeyi önce kendi mevzuatları çerçevesinde incelerler daha sonra da bunların birbiriyle uyumuna dikkat ederler. . Proje kalitesi genelde düşüktür. Mimari proje ön olurdan önce diğer projelere dağıtıldığı, genelde de değişiklik olduğu için kat planlarında farklılıklar çıkmaktadır.

Projelerin kabulünden sonra ilgili idareden ruhsat işlemleri tamamlanır. Yer teslimi yapılır. Bu işlemler ilgili idare ve firma arasında sistemden karşılıklı onaylanarak yapılır. Böylelikle YİBF'nin tarihçesi başlar. Denetçi ve yardımcı kontrol mühendisleri kayıt altına alınmış, sorumlulukları belgelenmiş olur. Yer teslimi ve kalıp ve iş bitirme tutanaklarında ortaklaşa, diğer imalatlar için branşlarına göre firma personeli müteahhit ve laboratuvar görevlileri arasında imza altına alınır. Her ay yapının imalat seviyesi rapor altına alınır. Yapının fotoğrafı sisteme girilir. Personel değişikliği anında bildirilir. Sistemden YİBF numarasını girip tarihçesine baktığınızda hangi tarihte ne yapıldığı bir rapor olarak önünüze çıkar. Her şey kayıt altındadır. Artık günah keçisi aramaya gerek yoktur.

TUS sisteminde, TUS sorumlularını ilgili idare denetler. Kadro olmadığı için de genelde denetleme olmaz. Yapı denetim sisteminde ise ilgili idarelerin denetim yetkisinin yanı sıra Bayındırlık İl Müdürlüklerinin denetimi vardır. Ortalama her 3 ay da bir büro denetimi yapılır. Rastgele seçilen dosyalardaki evraklar, büro yeterliliği (m2, araç sayısı ve ekipman), ve yerinde inşaat denetimi yapılır. Bunun yanı sıra İl Müdürlüğü personeli arazi denetimlerine her zaman açıklarlar. Örneğin rastgele bir beton mikserinin peşine takılarak şantiye de hem şantiye şefinin hem de yapı denetim personelinin inşaat mahallinde olup olmadığını, beton dökümü sonuna kadar bekleyip beklemediklerini kontrol ederler. İş güvenlik levhaları kontrol dahilindedir. Herhangi bir olumsuzluk varsa yapı denetim komisyon başkanlığına rapor edilir. Duruma göre dosya bakanlık müfettişlerine gönderilir. Müfettişe giden dosyadan ise kapatma cezası çıkar. Kusura göre 1 yıla kadar kapatma cezası verilebilir. Sorumluluğu olan denetçi mühendis ve kontrol mühendislerine de ceza süresince yapı denetim sisteminde görev alamama cezası verilir. Ayrıca kusurlardan dolayı Cumhuriyet Baş Savcılığına suç duyurusunda bulunulur. Meslektaşlarımız bir de ceza davasında sanık olarak yargılanırlar. Kanunun ceza maddeleri oldukça ağırdır. 3 kere ya da 2 yıl üst üste ceza alan firmanın ve denetçinin belgesi iptal edilir ve bir daha verilmez.

Bu kadar kayıt altına alınan sistemde de eksiklik ve hatalar vardır. Firmalar taşıyıcı sistemden 15 yıl, ince işlerden 2 yıl sorumludurlar. Ancak sigorta yoktur. Çünkü sigorta şirketleri yapı sektörüne güvenmemektedirler. İnşaat denetiminin yanı sıra malzeme denetimi de yapı denetimi firmalarının ve personelinin sorumluluğu altındadır. Yeni başlayan uygulamada şantiyeye giren malzemelerin belirtilen standartta olup olmadığı, CE ve G belgeleri, irsaliye ve faturaları da kontrol ve rapor edilecektir. Bu kadar yetki ve sorumluluğun verildiği bir sistemin en büyük hatası ise iş dağıtımının henüz sağlanamamış olmasıdır. Çünkü işgörenin işvereni denetlemesi gibi bir durum oluşmakta, firmalar iş alabilmek uğruna tavizler verebilmektedirler. Bu da sistemde büyük sıkıntı yaratmakta, haksız rekabete neden olmaktadır.

Yeni uygulama başlanılan illerde, zaten bir sayı kısıtlaması olduğu için firma sahipleri ve çalışan mühendis arkadaşlarımızın, geçmişten gelen hataları ders alarak tekrarlamamaları, iş kaygısına düşmeden, dayanışma içinde görev ve sorumluluklarını yerine getirmeleri gerekmektedir. Aksi takdirde ceza alacak olanın kendileri olacağını bilmeleri gerekmektedir.